

Forkjælt ungdom

LITTERATUR
Morten Langeland

Jeg er tretti år gammel men føler meg som seksti, skriver jeg, og vrir på ei linje av OnklP. Dersom jeg spør en ungdomsskoleklasse i Halden hvem OnklP er, eller en vgs-klasse i Fredrikstad hvem Lars Vaular er, så vil i høyden et par-tre hender bli sett. Kidsa, som Synne Øverland Knudsen noe gammelmodig kaller dem, vet jeg like lite om som henne, men hvilke bøker som kommer ut i dette landet vet jeg litt om.

I år satt jeg som en av tre kritikere i nomineringsjuryen til Ungdommens kritikerpris (gjennomsnittsalder 33 år) og så godt det lot seg gjøre fulgte vi vårt mandat: «Nominasjonsjuryen skal nominere de åtte beste norske skjønnlitterære bøkene fra innværende år».

Alle som har sittet i en jury eller diskutert «best» vet at den enkle oppgaven er komplisert. Vi husker kvinner og menn, dikt og prosa, nynorsk og bokmål, hudfarge, seksuelle preferanser, forlagstilknytting, osv. Jeg tror vi kan huske på forfatterens alder også, men hvorfor?

Unge stemmer og nye uttrykk? I Norge er det få forfattere under tretti år. Forfatterforeningen har i 2016 648 medlemmer og kun 1,4 prosent er under 30 år. Mitt inntrykk er at nye uttrykk er en sjeldenhet og ikke aldersbetinget. Tvert imot, skal jeg

bedømme ut fra navnene som blir nevnt som forbigåtte unge stemmer i Klassekampen, så er de med unntak av Eline Lund Fjæren på min alder, tretti år og dinosaurer. Det må altså være tematikkene deres som går hjem og som ungdom ville fått mer ut av? Kenneth Moes fleinsopp-tur eller Gina Cornelia Pedersens gjenskriving av et dukkehjem. Jeg gidder ikke en gang diskutere muligheten for at ungdom leser og leter etter noe annet enn identifikasjon.

Men nomineringen kunne absolutt foregått på en annen måte. Nomineringsjuryen som leser over 150 utgivelser kunne bestått av gymnasias-ter, de elsker å lese dusinvis av romaner fra august til november når de kommer ut! Eller de kunne vært mer spesifikke: Bare lese forfattere under 40 (så vet vi at de ikke får de beste), eller bøker med unge hovedpersoner, eller hvorfor ikke; bøker skrevet i et «ungdommelig språk», *schamener*? Jeg er ikke imot en slik pris, kjør på! Ta en snus og opprett!

Ungdommens kritikerpris er interessant nettopp fordi den ikke forkjæler ungdommen. Jeg har sjelden møtt noen som var eller blir interessert i litteratur på videregående som er intere-sert i litteratur «for sin målgruppe», er ikke det den største fornærmelsen, eller skal vi si «parentifiseringen», å gi dem det vi tror de vil ha?

Morten Langeland, forfatter
nilsmrl@gmail.com

Amerika i dag

TEGNING: SUKRIJA MEHOLJIC

Spøkelse eller gjenferd?

MARX
Leif Høghaug

I Bokmagasinet 5. november anmelder Henrik Keyser Pedersen min oversettelse av Marx' og Engels' «Det kommunistiske partis manifest». Jeg er selvfølgelig svært glad for denne anmeldelsen, som bærer overskriften «Nye lesere kan starte her». Ingen dårlig oppfordring!

Men så var det dette gjenferdet. Pedersen skriver: «At Høghaug velger ordet 'gjenferd' i stedet for 'spøkelse' i den berømte åpningsformuleringen: 'Et gjenferd går omkring i Europa – kommunismens gjenferd', er etter min mening mindre heldig. Det vekker assosiasjoner i retning av en avdød person, og får ikke helt med seg at kommunismen i 1848 var en skrekkinnjagende og myteomspunnen nyhet på historiens scene.»

Jeg vil gjerne kommentere dette. Og la meg begynne med å sitere i sin helhet den setningen Pedersen senere refererer til: «Det er på høy tid at kommunistene selv, i full offentlighet, gjør rede for sine anskuelser, mål og hensikter; at partiets eget manifest stilles opp mot disse eventyrene om kommunismens gjenferd.»

Altså: Kommunismens gjenferd – «das Gespenst des Kommunismus» – tilhører

eventyrenes rike. Det er snakk om de eventyr det gamle Europas makter forteller – og frykter. Maktene jakter på en skikkelse de selv har skapt; de jakter på et produkt av sin egen fantasi. Ja, maktene hjemso-kes av den frykten de selv har satt ut i verden.

Derfor er det på høy tid «at partiets manifest stilles opp mot disse eventyrene om kommunismens gjenferd». Etter en tid med eventyr, er det endelig tid for noe annet. Nyheten Pedersen gjør oppmerksom på: «at kommunis-men i 1848 var en skrekkinnjagen-de og myteoms-punnen nyhet på historiens scene» – har versert

lenge nok til at Marx finner det nødvendig å skille mellom to tider. Først eventyrets tid; deretter den kommunistiske tiden som begynner nå. Først det gamle Europa; deretter det nye.

I denne sammenhengen bør vi se nærmere på det sitatet Pedersen avslutter med: «Alle faste og inngrod-de forhold – og alt hva disse innebærer av gammelmoldige forestillinger og anskuelser – oppløses; alt det nye er avleggs før det rekker å stivne. Det staselige og stedlige fordamper, det hellige forvitrer, og omsider tvinges menneskene til å betrakte sin livssituasjon og de gjensidige forhold med et nøkternt blikk.»

Dette inngår i Marx' beskrivelse av kapitalens verden – en produksjonens verden der alt er i stadig forandring. Og legg merke til hvordan Marx gjør rede for hva det nye er i den borgerlige verden: «... alt det nye er avleggs før det rekker å stivne ...» Nyheter, deriblant nyheten om kommunismen: Enhver nyhet fremviser en forestilling – et eventyr – om det nye. En forestilling som raskt lar seg beskrive som noe avleggs – for her, i den borgerlige verden, skjer alt i et rasende tempo. Se her:

Noe nytt! Og så, som ved et trylleslag, er dette nye «noe» avleggs. «Etterlivet» tar til – i eventyrenes rike.

Pedersen sier det jo selv: Nyheten om kommunismen er ikke bare «skrekkinnjagende», den er også «myteomspunnen». I 1848 har denne nyheten rukket å bli innfanget av myten.

Spøkelse eller gjenferd? Jeg mener ikke at «gjenferd» er et bedre ordvalg enn «spøkelse». Men at «gjenferd» er et like godt ordvalg som «spøkelse» – det tør jeg påstå. For det er noe som går igjen i «Det kommunistiske partis manifest». I 1848 – og i 2016.

Leif Høghaug, litteraturviter, forfatter og oversetter
leifhoghaug@yahoo.com

Hva er det vi ikke vet?

KIELLAND-
ULYKKEN
Carl M. Larsen

Alf Skjeseth krever i Klassekampen 3. november at alle kort må komme på bordet – vi må få vite hva som førte til Alexander Kielland-katastrofen. Selvsagt er det viktig, men da er det også viktig å vite hva vi faktisk vet.

Granskingskommisjonen konkluderte med at årsaken til havariet var utmattingsbrudd i et stag. Dette bruddet førte til at plattformen mistet en av fem søyler, fikk kraftig slagside og kantret etter kort tid. 125 mennesker omkom. Den verste katastrofen i norsk oljevirkosmhet var et faktum.

Dette forløpet er udiskutabelt. Det er ingen med kunnskaper om marine konstruksjoner som bestri-der dette. Bevisene er utseende på bruddflatene. Et utmattingsbrudd vil ha et helt annet utseende enn andre typer brudd.

Det har versert en annen teori om årsaken – eksplosjonsteorien. Til det er å si at en eksplosjon ikke var

nødvendig for å utløse et brudd i den tilstanden plattformen var i. Utmattings-sprekka hadde allerede vokst slik at arealet av stagets tverrsnitt var mer enn halvert. Reststyrken i staget var altså sterkt redusert, og bølgekraftene var tilstrekkelig til å forårsake brudd. Ingen med kunnskaper om marine konstruksjoner bestrider dette.

Jeg vet lite om hva som ble avgjørende for utfallet i retts-saken. Men vi vet at et viktig punkt i kommisjonens rapport var beskrivelsen av hvordan den fatale sprekken hadde startet. Undersøkelser av bruddflaten ga et entydig resultat: Sprekken hadde oppstått i en sveis, noe som er vanlig i sveiste konstruksjoner. Det uvanlige var at man fant maling på sprekkveggene ved startstedet. Malingen var påført under bygging, og kommisjonen konkluderte derfor med at sprekken som førte til havariet skyldtes dårlig arbeid på verftet.

Det er også kjent at ankersystemets utforming må ha vært et viktig moment under rettssaken. Plattfor-

men var designet ut fra at ankersystemet skulle ha ti liner. Alexander Kielland hadde åtte liner da katastrofen inntraff. Det viktige her er at endret ankerlinegeometri kan ha ført til raskere sprekkvekst enn man ville hatt med planlagt geometri.

Vi vet at det ikke ble utført detaljerte utmattingsberegninger forut for bygging av Alexander Kielland. Datidens regelverk krevde ikke slike beregninger. Muligens ble dette gjort i forbindelse med rettssaken. Slike beregninger kan avgjøre et ansvarsforhold, men ikke endre en teknisk beskrivelse av forløpet den dagen katastrofen skjedde.

Vi vet hva som skjedde den dagen Alexander Kielland havarerte. Vi kjenner ikke til hvilke argument som førte til rettssakens konklusjon.

Det bør vi få vite, ikke for å lære mer om plattformkonstruksjon, men for å avslutte alle spekulasjoner om «mysteriet» Alexander Kielland.

Carl M. Larsen, professor emeritus, Marin teknikk, NTNU
callas.cml@outlook.com